

Kouwenaar, Gerrit (1984), *Drie romans. Negentien-nu; Val, bom; Ik was geen soldaat*. Amsterdam, Querido.

Negentien-nu

Ik heb nu de eerste vijftig bladzijden gelezen van *Negentien-nu*. De roman is namelijk verdeeld in twee delen: Joseph Railowsky en Karl Stephan. De taal van Kouwenaar leest vlot, maar waarover deze roman nu eigenlijk gaat, zou ik niet kunnen vertellen. Aan het woord is Railowsky, een emigrant die vermoedelijk in Nederland, Amsterdam woont, al wordt dat nergens expliciet gezegd. Hij is jood. Het verhaal speelt zich af tijdens en na WO II denk ik. Hij heeft een vriend Karl Stephan, die dichter is en zich vreemd gedraagt. Hij vermoordt op het einde van dit deel de vriendin van Railowsky, Marischka. Er komt ook af en toe een broer van Joseph in voor die in Latijns-Amerika woont, Herbert (20). Hij smeekt Joseph om daarheen te komen, maar dat doet die niet. Joseph heeft een dochter, Carry, maar de relatie tussen haar en haar vader is nogal ... dubieus.

Het is een nogal pathetisch verhaal. Op 52, wanneer Joseph het lijk van Marischka moet identificeren, geeft hij twee keer over. Nogal ridicuul. Tot nu toe is deze roman in ieder geval geen meesterwerk.

Nu ik kort achtereen De Jong, Koeck en Kouwenaar gelezen heb, merk ik dat ze allemaal hetzelfde procedé toepassen: verhalen van vroeger en nu door elkaar weven. Ik merk ook dat ze maar één thema hebben: (mislukte) relaties. Waar is de tijd dat auteurs nog (spannende) verhalen en intriges wisten te bedenken ...

Het tweede deel heet 'Karl Stephan'. Hij heeft als familienaam blijkbaar 'Oural' of 'Stephan-Oural' (71, 106). Om de verwarring nog groter te maken wordt hij ook 'Charles' genoemd (67). Zijn vriendin of toch een ervan heet Carola (57). Hij woont in Zuid-Amerika (71). De knecht (kamerbediende) Ramon speelt een grote rol. Hij blijkt een revolutionair te zijn. Ook van dit deel kan ik onmogelijk navertellen waarover het gaat of wat erin gebeurt. Het is niet duidelijk wanneer het zich afspeelt: november 1918 (98) of na WOII? Het is een aaneenschakeling van sprongen in de tijd en in de ruimte. Niettemin leest het vlot en is het soms zeer grappig. Een rijke woordenschat ook. De moeite waard.

CITATEN

12: 'En nu,' zie hij, 'hoor je **de negerzangeres** Bessie Smith.'

78: [De openingsregels van Dantes *Divina Commedia*]

TYPEFOUTEN

46: Oonze => Onze

78: ze hartstocht => je hartstocht

98: Zij cape => Zijn cape

104: wachten => wachtten

Val, bom

Dit verhaal speelt zich af aan de vooravond van Wereldoorlog II. Het is even onmogelijk na te vertellen als het vorige. Hoofdpersoon is de zeventienjarige Karel Ruis die op zowat alles nogal cynische commentaar geeft. Al wat hij plant, mislukt. Hij verlangt nog voor de oorlog om een bom te zien vallen. Eenmaal de oorlog begonnen is, gebeurt dat ook. Zijn oom Robert, een fascinerende substituut vaderfiguur, wordt erdoor gedood. Er zijn ook liefdesintriges tussen oom Robert en zijn

maîtresse Ria Mexocos en tussen Karel en de dochter van Ria, die ook Ria heet en zestien jaar is. Beiden zijn jood (159) en gaan op de vlucht naar Engeland.

Het is een prachtige novelle of roman, schitterend geformuleerd en heel vaak zeer grappig. De beeldspraak is ook excellent. Bijvoorbeeld:

144: Hun stemmen ritselden als dood riet.

144: Hij was zenuwachtig als op de vooravond van zijn verjaardag.

153: Haar stem viel angstig langs de hoge trap naar beneden.

Het is mij opgevallen dat Kouwenaer vaak verwijst naar of citeert uit Vlaamse bronnen: Caesar Gezelle (166), Het recht van de sterkste (170). Vroeger in het verhaal ook een verwijzing maar ik weet niet meer naar wie of waar. Ik had het moeten noteren.

Schitterend verhaal!

CITATEN

140: Hij heeft genoeg van zijn uitgezakte gele vrouw. [Zij is een mager 'indisch[...] dametje' (138).]

153: Kastanjes rossen [= Ze met een knuppel uit de boom slaan.]

166: Lezende Titus is een schilderij van Rembrandt.

Ik was geen soldaat

Dit is het langste verhaal. Het speelt zich weer af voor, na en in de Tweede Wereldoorlog. Het gaat over verraad. Mink wordt door de Duitsers opgepakt en gefolterd met duimschroeven. Hij verraadt zijn beste vriend Harm Visser, die door de Duitsers neergeschoten wordt. In het concentratiekamp waarin Mink even verblijft, krijgt hij een ontsteking in zijn linkerhand, die geamputeerd wordt. Hij wordt door iedereen beschouwd als een held die zijn hand verloren heeft aan het front – maar hij is nooit soldaat geweest, cf. de titel – of door mishandeling. Hij belandt in Parijs, waar hij verliefd wordt op Alida, die haar man Henri Dessen verloren heeft doordat iemand hem verraden heeft. Op het einde blijkt het haar broer Pierre te zijn geweest, die zijn schoonbroer verraden heeft voor geld (292-293). Een vraag die steeds weer opduikt is in hoeverre je het iemand die verschrikkelijk gefolterd wordt, kwalijk kunt nemen dat hij tot bekentenissen overgaat. Heeft dat nog te maken met moed en lafheid of simpelweg met de menselijke pijngrens? Er is ook een nevenintrige van een handel in morfine die Pierre bedrijft met zijn vriend Raoul en waarin ook Mink betrokken wordt. Mink is bijna drieëntwintig (282-283).

In deze novelle of roman wordt hetzelfde procédé toegepast als in de vorige twee: veel sprongen in de tijd, veel stream of consciousness. Maar hier geraak je als lezer af en toe de draad kwijt. Het hoofdpersoon vertoont veel karakteriële overeenkomsten met Karel Ruis uit *Val, bom*: plannen maken, maar ze niet uitvoeren; willen protesteren, maar buigen (289 onderaan).

Het is voor mij de minst geslaagd roman van de drie. Hij valt erg lang uit en er gebeurt maar weinig in. In de intrige – in zoverre daarvan sprake kan zijn – duiken nogal wat toevalligheden op.

Niettemin is het weer een heel vlot verteld verhaal met frisse beeldspraak en humor.

Ook in deze roman is het mij opgevallen dat Kouwenaer vaak verwijst naar België. Bijvoorbeeld het 'vrijzinnig-christelijk jongerenkamp in de Ardennen' (195). 'Vrijzinnig' moet hier in de Noord-Nederlandse christelijke betekenis begrepen worden. 'belgische shag' (206)

Kouwenaer heeft een rijke woordenschat.

Op 279 schrijft Kouwenaer: 'groenen die joden ophaalden'. Dat de oppakkers van vader Maurits ook in het groen waren, heeft wijlen Jacqueline Vermoortel, de zus van mijn vader, mij verteld.

CITATEN

229: Er scheen haar niets meer aan gelegen te liggen dat haar vader nu zou merken dat hij de nacht bij zijn dochter had doorgebracht.

309: [Over zijn ouders zegt Mink:] En alles uit liefde, zei hij tot zichzelf, **hun leegte moest opgevuld**.

317: Hij was verschrikkelijk vrij.

BEELDSPRAAK

208: Mink liep over een groot glimmend plein als een vlieg over een bewasemde ruit.

208: De klokken hadden opgehouden met beieren, maar de stilte was nog niet aan zichzelf gewend.

214: 'Bonsoir, papa,' riep Alida luid en met een erg vriendelijke stem alsof zij voor de microfoon sprak in een uitzending: groeten van overzee.

237: Zij verzet haar benen alsof haar man iets in haar vergeten heeft.

279: in een mist van rook stonden mensen stil voor zich uit te staren alsof het plotseling was gaan regenen en zij nu wachtten tot de bui over was.

281: terwijl hij recht voor zich uit bleef staren als was hij blind.

286: De bloemen zagen er bedonderd uit; ze lagen half onder water, ze waren verdronken.

NEGERS

280: Een lange neger met ontbloot bovenlijf dat glom alsof het met vaseline was ingesmeerd, betrad het podium. Hij had een wit met rood gestreepte lendendoek om en hief zijn roze hand als een priester; hij uitte enige keelgeluiden, waarop een geelkleurige negerin, eveneens in rood en wit gekleed, tevoorschijn trad en hem een van de fakkels overhandigde. Daarop viel zij neer op haar knieën, het hoofd op de grond gebogen, de armen onbeweeglijk voor zich uitgestrekt; haar handen fladderden echter en wierpen schaduwen als grote vlinders. De neger bracht de fakkel aan zijn mond en vervolgens blies hij enige malen een lange blauwe vlam uit. [...] Het negerpaar had nu glinsterende naalden in de hand.

319: Hij moest denken aan zijn eigen bevrijding, aan het onweer, aan de negersoldaat die hem met roze vingers de eerste sigaret had gegeven onder het uiten van innige, onweerstaanbare bastonen.

TYPEFOUTEN

272: geweest ist => geweest is

284: er was iemand => er was niemand

Houden

Philip Vermoortel

12-2022